

GIAN FRANCO ELIA: LA CITTA SOCIALISTA. IL CASO UNGHERESE.

(A szocialista város. A magyar példa. Bulzoni Editore. Róma. 1984. 126 p.)

A könyvecske a Bulzoni Kiadó „Tér és Társadalom” sorozatának első kötete, szerzője Gian Franco Elia, a Pisai Egyetem politikatudományi karának szociológus professzora. Az olasz tudós a város- és faluszociológia elismert kutatója. Az olasz települések társadalmi szerkezetéről írott könyvei és tanulmányai nemzetközi szakmai körökben is elismerést váltottak ki.

Elia professor 1982-ben, a magyar–olasz társadalomtudományi napok keretében Pécsen tartott előadást, és ismerkedett az MTA Dunántúli Tudományos Intézetében folyó területfejlesztési kutatások eredményeivel. Akkori konzultáción, majd munkatársai későbbi adatgyűjtő tanulmányútjainak eredményeit is felhasználva tájékozódott a magyar területi és településfejlesztési politika eredményeiről és a fejlesztési elképzelésekről.

A hat éves, szép kiállítású könyvben – amelynek borítóját Komló központjának színes légifelvétele díszíti – a szerző arra vállalkozott, hogy bemutassa a magyarországi urbanizáció sajátosságait, képet adjon a szocialista városok kialakulásának folyamatáról, tervezési, igazgatási gyakorlatáról, és következtetéseket vonjon le a szocialista városfejlesztés irányításának alapfunktóiról, fejlődési dilemmáiról.

A könyvet Elia professor Komló bányász-társadalmának ajánlja. A dolgozat egy külön fejezetében részletesen foglalkozik ugyanis Komló fejlődéstörténetével, a településfejlesztés, tervezés és irányítás helyi tapasztalataival.

A munka első fejezetében az urbanizáció és a területi politika magyarországi alakulásának sajátosságairól olvashatunk. A szocialista gazdaságfejlesztés különböző korszakainak a településfejlesztésre gyakorolt hatásairól és a magyar településigazgatás rendszeréről ad a szerző rövid áttekintést.

A második fejezetben nyolc magyar szocialista város fejlődésének elemzése következik. A szerző bemutatja azt az utat, amelyet a települések a szocialista iparosítás következtében megtettek, jelentéktelen falvakból modern infrastruktúrával rendelkező kis- vagy középvárosokká váltak.

„A szén városa” címmel a harmadik fejezetben a komlói tapasztalatokat adja közre Elia

professzor. Széles körű adatbázis segítségével, a városról megjelent írásos dokumentumokra támaszkodva ismerteti a település történetét, a bányászat fejlődését, az 50-es évek városfejlesztési eredményeit. Részletesen elemzi Komló népességének és foglalkoztatottjainak összetételét, az adatokat az általános Baranya megyei helyzetképpel hasonlítja össze. Áttekintést ad a legfontosabb gazdasági ágazat, a bányászat termelési eredményeiről, valamint a bányüzemek hozzájárulásával épült szociális-kulturális létesítményekről. Részletesen elemzi a város lakásvizonyait, infrastrukturális ellátottságát, majd röviden, kissé elnagyoltan a város hatalmi viszonyait tekinti át.

A negyedik fejezetben a szerző a magyar és általában a szocialista urbanizáció egyik problematikus területéről, a lakáskörülményekről és a lakásgazdálkodásról értekezik. A társadalomkutató biztos kezével állítja sorba a mennyiségi fejlődés, a hiánygazdálkodás és a minőségi lemaradás argumentumait. Az ezekből levont következtetései azonban vitathatók. Egyrészt azért, mert az előbbi metszetek kölcsönhatásainak mozgását egy idealisztikus szocializmusképhez viszonyítja, másrészt azért, mert – bizonyára az idegen nyelven elérhető irodalmi források híján – kevés szó esik a lakásgazdálkodásunk megreformálására tett átfogó intézkedésekről.

A mértékadó szakirodalom hiánya érződik a városok hatalmi-politikai irányítási viszonyait tárgyaló utolsó fejezet konklúzióinak megfogalmazásában is. Az egyoldalú ismeretanyag miatt homályos a kép a várospolitika alakításában résztvevő szervek működéséről, leegyszerűsített sémákat kap az olvasó a bonyolult társadalmi-politikai folyamatok eddigi fejlődésének bemutatása és a továbbfejlesztésükre született elképzelések ismertetése helyett.

A polgári politikatudomány módszertani sajátosságaiból fakadó gondolkodásmódon azonban felülkerekednek a kötet adatokkal is igazolt tényei. Az olasz társadalomtudós végül is alapvetően tárgyyszerűsége törekvő, korrekt munkában foglalta össze a magyar terület- és városfejlesztés szocialista korszakának tanulmányozása során nyert kutatási eredményeit. A hazai területi fejlődés alaposabb ismerete jogán

a szocialista területi politika némely kérdéséről vallott nézeteit persze vitatnunk kell. Ehhez viszont az is szükséges – ez nem csupán a konkrét könyv kapcsán megfogalmazható tanulság –, hogy fokozzuk a területi folyamatok ku-

tatásában elért marxista társadalomtudományos eredmények nemzetközi népszerűsítését.

Horváth Gyula

**TERITORIALNO-PROIZVODSZTVENI KOMPLEKSI
V JUZSNA CENTRALNA BULGARIJA. (R. NAJĐENOVA SZERK.)**
(Területi termelési komplexumok Dél-Közép-Bulgáriában. Izdatelstvo na BAN. Szófia, 1983.
250 p.)

A Bolgár Tudományos Akadémia Földrajzi Intézetének munkaközössége (*R. Najdenova, T. Jordanov, D. Donceev, M. Ilieva, G. Gesev, E. Terzijszka, B. Kolev*) által összeállított monográfia Bulgária egyik gazdaságilag frekvenciát, ám fejlettségi állapotát tekintve ellentmondásos gazdasági körzetét vizsgálja. A Haszkovo, Kardzsali, Pazardzsik, Plovdiv, Szmoljan és Sztara Zagora megyéket felölelő déli-központi rajon a Felső-Trák-alföldtől a görög-török határig húzódik, az ország területének 24 %-át foglalja el, lakosságából 25 %-kal részesedik, ipari termelésének 26 %-át adja. Intenzív mezőgazdaság, csúcstechnológiával működő iparvállalatok, fejlett üdülőkörzetek, monokultúras agrárvidékek, fejlődésképtelen apró hegyifalvak és alacsony infrastrukturális színvonalú mezőgazdasági térségek egyaránt megtalálható a körzetben.

A szerzők a területi gazdasági vizsgálatoknak nem a leggyakoribb módszerét, a gazdasági jelenségek térbeli elhelyezkedésének leírását választják, hanem a területi integrációs folyamatok mennyiségi és minőségi paramétereit tárják fel, területi társadalmi-gazdasági komplexumokat jelölnek ki, és ezek gazdaságfejlesztési perspektíváit vizsgálják.

Az első fejezetben a területi-termelési komplexum (TTK) metodikai és metodológiai kérdéseivel foglalkoznak. TTK-n olyan gazdaságilag és földrajzilag elkülönült területet értenek, amelynek keretei között az anyagi termelés, a termelő és a szociális infrastruktúra ágazatainak tervszerű, arányos és integrált fejlesztése valósul vagy valósítható meg. E területek belső egységét és gazdasági kompaktságát a termelés, valamint a helyi-területi természeti és gazdasági erőforrások szoros kölcsönhatásai teremtik meg. E fejezet széleskörű áttekintést ad

a TTK-t szovjet és bolgár elméleti irodalmáról, a területi gazdaságfejlesztésben való alkalmazás lehetőségeiről és buktatóiról.

A második fejezetben a szerzők a déli-központi körzet fejlődési tényezőit veszik sorra. Elemzik a természeti erőforrásokat, vizsgálják a munkaerő szerkezetét és mozgását a körzet településrendszerében. A termelésbe vonható munkaerő szempontjából a körzetben három összefüggő övezetet rajzolnak ki. A rodopei településrendszerek munkaerő-feleslegének lekötésére a szerzők iparfejlesztéseket javasolnak, a munkaerőhiányos térségekben pedig intenzív struktúraváltást sürgetnek. E sajátos helyzettel is magyarázható, hogy fejlesztési koncepciójuk két alappillére a munkaerőhelyzet és az ipar anyagi-műszaki bázisának állapota. Fejlesztési javaslataik között fontos helyet foglal el a körzet városhálózatának átalakítása. Széleskörű matematikai-statisztikai elemzéssel (a faktor- és többdimenziós analízis segítségével) határolják le a városi vonzókörzeteket és jelölik ki az új fejlesztési pólusokat.

A harmadik fejezetben a kutatói közösség a körzet gazdaságának specializációját vizsgálják. Elemzi az iparszerkezet fejlődésének folyamatait, átfogó képe ad az ágazatok belső struktúrájáról. A szerzők fejlett specializációjú ágazatok közé az energetikai és a gépipart, a könnyűipart, a színesfémkohászatot és az élelmiszeripart sorolják, ezek játsszák a fő szerepet a különböző fokozatú TTK-k fejlődésében. A báziságazatokat azonban a fejletlen háttérpar nem képes kiszolgálni, az iparfejlesztési koncepciók kidolgozásában ezt a tényezőt érvényesíteni javasolják a kutatók. Részletesen vizsgálják az ipar ágazati körzeteit, területi csomópontjait. A legkifejlettebb ipari gócpont